

הרב יונתן דון יחיא שליט"א (רב מושב "הזורעים") –

קבלת שבת מוקדמת במושב^{כט}

שאלה:

פנו אליי כמה תושבים שמעוניינים לייסד מנין לקבלת שבת מוקדמת בשבתות המאוחרות של הקיץ, כדי שהילדים יוכלו להשתתף בסעודת שבת ולא יירדמו בזמן הסעודה. הם שאלו האם הדבר מותר על פי ההלכה.

תשובה:

א. נחלקו הדעות בדבר. יש שאמרו שאין להתפלל מוקדם ואפילו במקום שיש רק מנין מוקדם, עדיף להתפלל תפילת יחיד בזמן הרגיל (הגר"א, בבה"ל רלה, א). למעשה אפשר לסמוך בשעת הדחק על המקילים (שו"ע רסז, א ומ"ב; וכך הורה הרב יעקב אריאל), אם עומדים בתנאים שכתבו הפוסקים, המובאים להלן.

על כן, עדיף למצוא פתרון חלופי, כגון להרגיל את הילדים לישון בצהרי יום שישי כדי שיהיה להם כח בליל שבת, או להכין לסעודת השבת שאלות וחידונים על פרשת שבוע עם פרסים קטנים, כדי שיישארו ערים ומרותקים. אבל אם אין הדבר אפשרי – ניתן כאמור להתפלל מוקדם.

---

^{כט} הרב יונתן דון יחיא שליט"א, בוגר הכולל וכיום רב מושב הזורעים, נשאל על ידי בני המושב לגבי תפילה מוקדמת בערבי שבתות, וזו התשובה שהשיב להם. תודתנו לרב דון יחיא על הרשות להדפיסה בקובץ זה.

אארוג לשבת – קבלת שבת מוקדמת

המנין המוקדם מתאים לשבתות המאוחרות מאוד של הקיץ. בחורף אין סיבה להקל בזה. וכן בספירת העומר, מכיון שהספירה צריכה להיות בלילה ב'צאת הכוכבים' (סי' תפט).

ב. הדין החשוב ביותר – קריאת שמע נוספת בלילה. כדי לקיים מצות-עשה מן התורה של קריאת שמע, "בשכבך ובקומך", יש לומר את שלוש הפרשיות של קריאת שמע (מ"שמע ישראל" ועד "ה' אלוקיכם אמת" בלי הברכות לפני ואחרי) בבית בלילה, אחרי 'צאת-הכוכבים'. למרות שאפשר להתפלל תפילת שבת בשעה מוקדמת, אין יוצאים ידי חובת קריאת שמע שנאמרת לפני הלילה (שולחן ערוך רלה, א). נציין שמצות קריאת שמע שהיא דאורייתא, חשובה יותר מהתפילה עצמה ומסעודת שבת.

תזכורת. הרבה גברים שהתפללו במנין מוקדם ציינו שהם שכחו כמה פעמים לומר קריאת שמע בסעודת השבת. ניתן לחלק פתקים לתזכורת לומר קריאת שמע [אפשרי להדפיס בתוכו את קריאת שמע, ואז הדף צריך גניזה]. ניתן להתרגל לומר קריאת שמע בסוף הסעודה לפני ברכת המזון וכך ישנו זמן קבוע לדבר (הרב אברהם דב אורבך). אמנם אם ישנם בנים שלא יהיו מסיבה כלשהי בזמן ברכת המזון, נראה שעדיף לומר קריאת שמע ברגע ששמים לב שהגיע הלילה.

ג. תפילת מנחה מוקדמת. יש להתפלל מנחה לפני 'פג המנחה' (שהוא שעה ורבע לפני השקיעה). מקום שהדלקת נרות היא כ-20 דקות לפני השקיעה, לקבוע תפילת מנחה כשעה ועשר דקות לפני זמן הדלקת נרות. כדי לסיים את התפילה בזמן. במושב שלנו, שזמן הדלקת נרות הוא חצי שעה לפני השקיעה, תתחיל מנחה כשעה לפני הדלקת נרות. ויש לפרסם זמנים מדויקים בכל שבוע. זאת כדי שלא יהיה "תרתני דסתר" – מצד אחד לקבל שבת מוקדם ולהתפלל ערבית, שבכך מחשיבים את הזמן הסמוך לשקיעה כליילה וכ"שבת", ומצד שני להתפלל בו מנחה ובכך להחשיב אותו כ"יום שישי" (מ"ב רסז, ג).

ד. הזמן המוקדם ביותר להדלקת נרות. יש נשים שרגילות להדליק נרות כשהבעל הולך לבית הכנסת. במניין מוקדם אין לעשות כן מכיון שהבעל יוצא למנחה לפני 'פג המנחה', כמובא בסעיף הקודם, ואין אפשרות

אארוג לשבת – קבלת שבת מוקדמת

להקדים את הדלקת נרות השבת לפני 'פּלג המנחה' (שולחן ערוך רסג, ד). לכן יש לפרסם בלוח הזמנים שהזמן המוקדם ביותר להדלקת הנרות הוא כעשרים דקות אחרי זמן תפילת מנחה של מניין זה.

סוף זמן הדלקת נרות. גם אשה שאינה מדליקה מוקדם את הנרות, ראוי שתדליק נרות לפני שיחזור הבעל מבית הכנסת כיון שאצלו כבר שבת (הרב יהושע נויבירט חוברת 'סדת עז' תשס"ט; ועי' פסקי תשובות רסג לז במהד' החדשה).

עד מתי דולקים הנרות? הנרות צריכים להיות דולקים בשעה שאוכלים סעודת שבת. גם אם אינם דולקים עד סוף הסעודה, מצוה מן המובחר שידלקו לפחות עד הלילה שהוא צאת הכוכבים (מ"ב רסג, מ, ועי' שש"כ פמ"ג הערה צט).

ה. **איסור מלאכה.** משעה שהבעל התפלל קבלת שבת, קיבל על עצמו בכך את השבת ואסור לו לעשות כל מלאכה, למרות שעדיין לא שקעה השמש (שולחן ערוך רסג, יא). וכן האשה אסורה לעשות כל מלאכה משעה שהדליקה נרות (שו"ע רסג, י). יש מתירים לאשה להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקת נרות, ואין כאן המקום להרחיב.

אמנם מותר למי שקיבל שבת מוקדם, לבקש מאדם אחר שמקבל שבת בשעה הרגילה, לעשות בשבילו מלאכה (לכבות אור, לכוון שעון שבת וכד'). זאת מפני שהשני עדיין לא קיבל שבת ומותר לו לעשות מלאכה (שו"ע רסג, יז ומ"ב סד).

ו. **דיני סעודת השבת.** אין מתחילים סעודה חצי שעה לפני הלילה (צאת הכוכבים) כדי שלא ישכח לומר קריאת שמע. אבל אם התחיל לאכול מוקדם יותר, לא הטריחו אותו חכמים לעצור וסמכו עליו שיזכור לומר קריאת שמע בלילה. לכן לכתחילה יש להתחיל את הסעודה סמוך לסיום התפילה בלי להתעכב (מ"ב רסז, ו), ולפרסם בלוח הזמנים באיזו שעה מדובר.

ליל טבילה. אשה שזמן טבילתה בליל שבת, לא תתחיל לאכול לפני הטבילה (הרב נויבירט, ע"פ הרמ"א יר"ד קצח, כד).

אארוג לשבת – קבלת שבת מוקדמת

אכילת פת בלילה. גם אם הסעודה התחילה לפני הלילה, נכון לאכול שיעור כזית פת (חלה וכד') בלילה, מכיון שיש סוברים שסעודת שבת צריכה להיות ביום השבת עצמו (מ"ב רסז, ה; ילקוט יוסף רסז, ז).

ז. דבר תורה. דבר התורה בתפילות ליל השבת הוא חלק משמעותי מהקשר שלנו לתורה. יש אנשים שזו ההזדמנות היחידה שלהם במשך השבוע לשמוע דברי תורה. על כן חשוב לקיים גם במנין המוקדם דבר תורה.

ח. תיאום עם המועצה הדתית / הגבאים. יש לתאם את כל ענייני התפילה והשימוש בבית הכנסת או בית המדרש, עם המועצה הדתית או הגבאים. כך ניתן גם למנוע מחלוקות מיותרות.

כמו כן נחוץ שיהיה **אחראי קבוע** במנין שמארגן את הל"ז שהוזכר לעיל ומזכיר לציבור את הנאמר לעיל.

שבת שלום ומבורך!

יוני דון-יחייא

הערות עורך:

ברשות הרב דון יחייא שליט"א אציג כמה הערות, שעיקרן הוא גישה אחרת לתפילה המוקדמת, וכידוע שבעים פנים לתורה, ובעניין זה חילוקי הדעות והמנהגים הם ארוכי ימים מאד, לכל הפחות מתקופת הגאונים.

א. מה שכתב בסעיף א' שניתן לקיים מניין שכזה רק בשעת הדחק - האם ההגדרה היא "בשעת הדחק" או "במקום הצורך"? דעת הגר"א במעשה רב שהביא בביאור הלכה היא לכאורה לא כדעה המקובלת בראשונים בתחילת מסכת ברכות וכן לא נפסקה להלכה בשו"ע. מה שמקפידים לא לעשות תרתי דסתרי באותו יום יש לו סמך (ויש מקילים בציבור, והאשכנזים אינם סומכים ע"כ כ"כ) ואף מה שכל ימיו לא יעשה תרתי דסתרי, אך לגבי שבת

אארונו לשבת – קבלת שבת מוקדמת

התירו גם למי שרגיל בשאר ימיו להתפלל מנחה מאוחר – וכמ"ש במ"ב רסז ג.

ב. לכן, לפי ההערה הקודמת לא ברורה לענ"ד המסקנה ש"עדיף למצוא פתרון חלופי". גם ראיתי חכמים רבים ומהם זקנים שמתפללים במניין המוקדם בע"ש. אמנם דבר זה בארץ ישראל נפוץ יותר אצל הספרדים מאצל האשכנזים.

ג. מה שכתב שמניין שכזה לא יתאים לימי הספירה - במקומות רבים מאוד נהוג להתפלל מוקדם גם בימי ספירת העומר. כך גם בבית הכנסת של הגר"מ אליהו זצ"ל ועוד. נכון הדבר שיש בכך חשש שחלק מהציבור יטעה וישכח לספור את העומר, אך לשם כך יש לחפש דרך להזכיר לציבור – ובפרט בבוקר למחרת המניין לספור בשחרית כמנהג הספרדים, כדי שגם מי ששכח יוכל לכה"פ בשאר ימי הספירה להמשיך לספור בברכה.

ד. בהמשך להערה הקודמת – השיטה של תזכורת יכולה (וצריכה) להיות יעילה גם ביחס לספירת העומר בימי הספירה.

ה. ועוד בעניין מש"כ בסעיף ב' בעניין התזכורת – עוד יותר רצוי להתרגל לקרוא קריאת שמע שעל המיטה. מי שיתרגל בכך (ואפילו בקריאת פרשה ראשונה בלבד) לא ייכשל בביטול ק"ש דאו' לרוב ככל הדעות (שלפיהן פרשה שניה היא מדרבנן, ודרך זו היא כעין תירוצו של רש"י בתחילת מסכת ברכות), וגם יוכל בקלות יותר להיזכר בשבתות אלה שהקריאה הקודמת הייתה מוקדמת מדי. לכן מי שמחליט להצטרף למניין זה נכון שיקבל על עצמו להקפיד לקרוא ק"ש שעל המיטה בכל לילה², וכך גם אם

---

² הערת הרב דון יחיא שליט"א: לגבי קריאת פרשה ראשונה בלבד - במ"ב (רלה, יא) כתב שיקרא שתי פרשיות ראשונות, ויר"ש יקרא את שלושתן. לגבי עצם האפשרות לחכות לק"ש שעל המיטה, כפסיקתו של הט"ז (רלה, ב), לענ"ד אין נכון לעשות כן, מכמה סיבות: א. דעת המג"א והמ"ב (רלה, יב) כתלמידי ר' יונה, שאין כדאי לסמוך על ק"ש שעל המיטה, דאינו מכוון לשם מצוה, וק"ל מצוות צריכות כוונה. ועוד שצריך לקבל עומ"ש במורא, ובמיטתו אין מכוון לכך. ב. "לכתחילה צריך לקרות קריאת שמע מיד בצאת הכוכבים" (לשון השו"ע רלה, ג). ג. גם אם התחיל את הסעודה בהיתר (יותר מחצי שעה לפני זמן ק"ש), אסור לו ללמוד תורה אחרי הסעודה עד שיקרא ק"ש (מ"ב רלה, יז). ד. לעיתים אדם הולך לישון אחרי חצות הלילה ורק אז אומר ק"ש שעל המיטה, וחכמים תיקנו לקרוא עד חצות. ה. אמרו לי כמה וכמה אנשים שלעתים

אארוג לשבת – קבלת שבת מוקדמת

ישכח לקרוא קריאת שמע בצאת הכוכבים על שולחנו, יקרא בסופו של דבר קריאת שמע.

1. בעניין מש"כ בסעיף ג לגבי תרתי דסתרי, כמדומה לי שהבעיה היא יותר מצד ה"לילה" וה"יום" ופחות מצד "שבת" ו"חול", שלעניין שבת וחול דווקא יש עדיפות להקדמת הכנסת השבת גם בזמן שעשה אותו חול בתפילת מנחה, וזה נחשב כתוספת שמוסיפין מחול על הקודש.

2. מש"כ בסעיף ד' שמצוה מן המובחר שהנרות ידלקו גם לאחר סיום הסעודה עד צאת הכוכבים, נדמה לי שאינו מעשי בסעודה משפחתית (שהיא המטרה של התפילה המוקדמת), שכן במניינים המוקדמים הגברים חוזרים הביתה בערך בשעת הדלקת נרות, וסעודה מצויה אינה רק עשרות דקות בודדות, ואם כן היא נגמרת אחרי צאת הכוכבים, ולרוב גם לאחר צאה"כ לשיטת ר"ת.

ואשריכם מצדיקי הרבים, המאירים בחכמת התורה לארץ ולדרים.

מ"ל

העייפות שלהם כ"כ עצומה ובפרט בליל שבת, שבאמצע ק"ש שעל המיטה הם נרדמים.
ע"כ.